

Σπουδές στο γαλανόμαυρο

φασίστες και παρακρατικοί στην κοιτίδα της δημοκρατίας

Αν έχουμε καταλάβει κάτι τα τελευταία χρόνια που προσπαθούμε να βγάλουμε άκρη (όχι ότι το πετυχαίνουμε πάντα) με τα πώς και τα γιατί της ιστορίας του ελληνικού φασισμού είναι ότι όλες αυτές οι "ιστορίες" με τις οποίες γεμίζουμε τις σελίδες αυτής της στήλης έχουν σημερινή χρήση. Όχι γιατί θεωρούμε ότι "η ιστορία επαναλαμβάνεται" ή διέπεται από "αδιαμφισβήτητους νόμους" οπότε όλα μπορούν να προβλεφθούν. Κάθε άλλο. Απλώς νομίζουμε ότι ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει κανείς το παρελθόν, οι ερωτήσεις που θέτει και τα σημεία που αναγνωρίζει ως σημαντικά και στα οποία επιλέγει να επιμείνει, χαρακτηρίζουν σε μεγάλο βαθμό και τον τρόπο με τον οποίο βλέπει το παρόν και τα όσα συμβαίνουν γύρω του. Γιατί, φυσικά, κανείς δεν σκέφτεται και δεν ενεργεί σε κενό αέρα. Και ίσα ίσα, ακριβώς επειδή θέλει να έχει γνώμη για το σήμερα, ασχολείται με την κατανόηση και ερμηνεία του χθες. Κι όταν λέμε "γνώμη" δεν εννοούμε μια επιμέρους "προσωπική άποψη" που έτσι κι αλλιώς όλοι έχουν από μία, έτσι κι αλλιώς τόσα χρόνια από παντού ακούγαμε ότι "τσάμπα είναι" κι ότι δεν πειράζει και πολύ αν σήμερα είναι μαύρη κι αύριο είναι άσπρη. Αντίθετα, εννοούμε τη συλλογική γνώμη για το τι είναι και πώς λειτουργεί αυτή η ταξική κοινωνία για το ότι η σημερινή πραγματικότητα είναι το αποτέλεσμα μακροχρόνιων και σύνθετων ιστορικών διαδικασιών και όχι κάποιων ατομικών επιλογών.

Ιστορίες του χθες για σημερινή χρήση Στιγμές του ευρωπαϊκού και εγχώριου ιστορικού αναθεωρητισμού

Κι αυτό, το ότι δηλαδή η μέθοδος ανάγνωσης της ιστορίας και τα συμπεράσματα τα οποία βγαίνουν εξαιτίας της χρησιμοποίησης της συγκεκριμένης μεθόδου (και όχι κάποιας άλλης) ενδεικνύονται για παροντική και μελλοντική χρήση, το γνωρίζουν πολύ καλά όλοι εκείνοι οι δεξιοί ιστορικοί (και πρώτα και κύρια ο Στάθης Καλύβας και η παρέα του) που έκαναν την εμφάνισή τους πριν από περίπου δεκαπέντε χρόνια για να πουν ότι κάτι τους "χάλαγε" με την ελληνική ιστοριογραφία του εμφυλίου πολέμου. Ότι είχαν "μπουχτίσει" με την ηρωοποίηση των ανταρτών του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ που είχαν αναλάβει εργολαβία οι αριστεροί ιστορικοί για πάνω από δύο δεκαετίες και ότι τέλος πάντων είχε έρθει πλέον η ώρα να μπει μπροστά το μακρόπνοο και φιλόδοξο σχέδιο της αποκατάστασης της πνευματικής ηγεμονίας της δεξιάς (αν όχι ακροδεξιάς). Όπως θα έχουν σίγουρα αντιληφθεί όσοι από τους φανατικούς αναγνώστες του περιοδικού έχουν ήδη διαβάσει την εισαγωγή που περιλαμβάνεται στην πρόσφατη έκδοση "Ο ελληνικός φασισμός στον Μεσοπόλεμο. Περί της ιστορίας του φασισμού και της σημερινής της χρήσης", Τόμος Α', ο Καλύβας και η παρέα του από την πρώτη κιόλας στιγμή που καταπίστηκαν με την "απομυθοποίηση" του εμφυλίου ήξεραν πολύ καλά ποιος ήταν ο απώτερος στόχος τους. Κι αυτός δεν ήταν άλλος από το χτίσιμο του περίφημου "τέλους της μεταπολίτευσης", με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τα μέχρι πρότινος "αυτονόητα". Οι εκφραστές, λοιπόν, αυτής της αναθεωρητικής τάσης στη μελέτη της "δύσκολης δεκαετίας του '40" δεν βουτάνε στο βυθό του χθες φορώντας κανένα καλά ατσαλωμένο σκάφανδρο ουδετερότητας. Μιλάνε από πολύ συγκεκριμένη θέση και για λογαριασμό των αφεντικών, χρησιμοποιώντας τα ερμηνευτικά τους εργαλεία (όπως εκείνο της "βίας") για να ορίσουν το τώρα και το αύριο. Το ότι, βέβαια, απέναντί τους δεν βρήκαν μια ταξικά αιχμηρή γνώμη που να μπορεί να σταθεί στα πόδια της, αλλά μόνο κάτι αφορισμούς και μεγαλοστομίες αμήχανων κατά τα άλλα αριστερών, είναι ενδεικτικό της πολύχρονης διανοητικής μας φτώχειας. Και το πόσο "επιτυχημένα" ήταν αυτά που έλεγαν, φάνηκε όταν λίγα χρόνια αργότερα, τον Δεκέμβριο του 2008, οι αναθεωρητές έσκασαν και πάλι μύτη, για να μας πουν τη γνώμη τους για την εξέγερση και για τη "βία" (ω, ναι) που ασκήθηκε εκείνες τις ημέρες στους δρόμους όλης της επικράτειας. Και από τότε και μετά έχουν μονιμοποιηθεί στις φιλόξενες στήλης εφημερίδων όπως η Καθημερινή.

1. Οι ευρωπαίοι δωσίλογοι βγαίνουν από τη ναφθαλίνη

Προτού, όμως, ασχοληθούμε με τη διαδρομή των εγχώριων απολογητών των ταγματασφαλιτών, μας φαίνεται ότι έχει κάποια σημασία να "πάσουμε στο στόμα μας" και κάποιους από τους ευρωπαίους συναδέλφους τους που μπήκαν πρώτοι στο χορό του εξαγνισμού του φασισμού (και των φασιστών, εννοείται). Η εποχή κατά την οποία όλος αυτός ο συρφετός άρχισε να αρθρώνει λόγο μόνο τυχαία δεν ήταν. Συγκεκριμένα, ήταν η εποχή που τελείωνε ο Ψυχρός Πόλεμος και η Ευρώπη ζούσε κοσμοϊστορικές αλλαγές με το ανατολικό μπλοκ να καταρρέει, τη Γερμανία να επανενώνεται και τους νικητές να δείχνουν όλο και λιγότερο πρόθυμοι να κρατάνε τα "προσκήματα" του παρελθόντος. Σιγά σιγά, διάφοροι ιστορικοί, πολιτικοί επιστήμονες, πάσης φύσεως αρθογράφοι θα έσπευδαν με κάθε ευκαιρία να "υπενθυμίσουν" ότι τελικά "ο φασισμός είχε και τα καλά του", οπότε "ας τον έχουμε στα υπόψιν". Οι ευρωπαίοι ακροδεξιοί θεωρητικοί που άνοιξαν τον δρόμο στον οποίο δέκα χρόνια μετά θα πατούσε ο Καλύβας και οι κολητοί του, είχαν πλήρη συνείδηση της αποστολής τους: της θεωρητι-

κής, δηλαδή, νομιμοποίησης της αναγέννησης του ολοκληρωτισμού. Και ο Karl Heinz Roth, γνωστός από την ενεργό συμμετοχή του στο κίνημα της γερμανικής αυτονομίας της δεκαετία του '70, αλλά και από τη συνεπή ενασχόλησή του με την εργατική έρευνα και την ιστορία του γερμανικού φασισμού, ήξερε πολύ καλά γιατί έπρεπε να ασχοληθεί με τα όσα έλεγαν και έγραφαν κάτι τέτοιοι τύποι!:

"Όποιοσδήποτε παρακολουθεί τις νέες τάσεις στη μελέτη της ιστορίας του φασισμού καλά θα κάνει να αρχίσει ρίχνοντας μια ματιά στο παρόν πολιτικό τοπίο της Ευρώπης. Λόγω των πολιτικών και κοινωνικοοικονομικών ανακατατάξεων στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη από το 1989/1990 και μετά δεν υπάρχει πλέον η ανάγκη να κρατιούνται οι αποστάσεις από το φασιστικό φαινόμενο, ενώ την ίδια στιγμή ιστορικοί σχηματισμοί που αναπτύχθηκαν σε εκείνο το τεράστιο τμήμα της Ευρώπης που βρισκόταν υπό ναζιστική κατοχή την περίοδο 1938 -1944 εξετάζονται μέσα από το πρίσμα των τοπικών ιδιαιτεροτήτων. Το σημείο εκκίνησής μας είναι ένα σημείο που, μέχρι πρόσφατα, φάνταζε αδιανόητο: συγκεκριμένα το ότι σε μερικές χώρες της Ανατολικής και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης οι νέες ελίτ που βρίσκονται στην εξουσία μετά την κατάρρευση του λεγόμενου "υπαρκτού σοσιαλισμού" κάνουν λόγο για "επαναπροσδιορισμό των εθνικών συνόρων", θέτοντας ως στόχο της πολιτικής τους την "έστω ετεροχρονισμένη δημιουργία του έθνους" και αντλούν νομιμοποίηση για τους ισχυρισμούς τους καταφεύγοντας σε ιστορικά παραδείγματα από την εποχή του φασισμού στα τέλη της δεκαετίας του 1930 και τις αρχές του 1940. Την ίδια στιγμή, οι πνευματικές ελίτ που μοχθούν προκειμένου να ανέλθουν στην εξουσία στη Δυτική και τη Νότια Ευρώπη επαναπροσδιορίζουν λίγο πολύ τους διάφορους φασισμούς του παρελθόντος (Γαλλική Δράση [Action Francaise], Ιταλικός Φασισμός, Αυστριακός Φασισμός, Γερμανικός Φασισμός) ως κομμάτι της δικής τους ιστορικής παράδοσης του δεξιού λαϊκισμού και δικαιολογούν όλο και περισσότερο τη συνεργασία του πληθυσμού των χωρών τους με τις ναζιστικές κατοχικές δυνάμεις κατά τη διάρκεια του πολέμου".

Αφού πλέον δεν υφίσταται "η ανάγκη να κρατιούνται οι αποστάσεις από το φασιστικό φαινόμενο", αφού το Τείχος του Βερολίνου έχει πέσει και, πάνω στα ερείπιά του, αχνοφαίνονται οι νέες (εθνικές) ανάγκες του γερμανικού κράτους, κανείς πια δεν θα πρέπει να το βάζει να απολογείται για το "ένοχο παρελθόν" του. Γιατί στο εξής θα μιλούσε το ίδιο γι' αυτό και θα το παρουσίαζε με τον πλέον χρήσιμο τρόπο προκειμένου να ανταποκρίνεται στις νέες εποχές και τα νέα ήθη. Και κάπως έτσι, με επιμονή, υπομονή και στοχοπροσήλωση, ταμπού όπως η συμμετοχή του γερμανικού στρατού σε συγκρούσεις εκτός συνόρων θα θέτονταν ξανά προς συζήτηση:

"Στις χώρες της Βαλτικής και στην Ουκρανία οι πρώην συνεργάτες των γερμανικών κατοχικών δυνάμεων και των υπηρεσιών που είχαν αναλάβει την εξολόθρευση πληθυσμών αποκαταστάθηκαν, χάρη στην προπαγάνδα των ίδιων συνεργατών. Κάτι που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980, όταν ακόμα αυτοί βρίσκονταν στην εξορία, και που είχε τη στήριξη διεθνών γνωστών ιστορικών. Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ο Ernst Nolte², ένας ειδικός στη συγκριτική ανάλυση των φασισμών, ο οποίος ένωσε ταπεινωμένος από τους αριστερούς φοιτητές στις αρχές της δεκαετίας του 1970, υποστήριξε ότι ο γερμανικός φασισμός θα μπορούσε πολύ λογικά να νομιμοποιηθεί παρουσιάζόμενος ως η αμυντική αντίδραση των ευρωπαϊκών μεσαίων τάξεων στην "μπολσεβίκικη απειλή" του 1917-1918. Καθώς εξελισσόταν η "φιλονικία των ιστορικών" ("Historikerstreit") που αυτός προκάλεσε, οι απόψεις του Nolte γίνονταν όλο και πιο ριζοσπαστικές. (...) Η Γαλλική Αντίσταση περιγράφηκε πρόσφατα ως έργο μιας δράκας ανώτατων σοβιετικών πρακτόρων. Στη δεκαετία του 1980, ο Ιταλικός φασισμός, επίσης, έτυχε εκ νέου πολιτικής αποδοχής, στη βάση αναφορών για τις αποτελεσματικές κρατικές δομές. Την περσινή χρονιά ο βρετανός λέκτορας Ιστορίας, John Charmley, κατηγορήσε τον Τσώρτσιλ ότι χαράμισε τη Βρετανική Αυτοκρατορία, και κατά συνέπεια προκάλεσε τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις που έκανε το Εργατικό Κόμμα μετά το 1945, επειδή απέρριψε την ιδέα να συνάψει μια ξεχωριστή ειρηνευτική συμφωνία με τον Χίτλερ την περίοδο 1940/1941.

Παράλληλα με αυτές τις δεξιές, λαϊκίστικες και αναθεωρητικές τάσεις, μπορούμε να δούμε μέσα στους κόλπους των αλυτρωτικών νεοφασιστικών ομάδων της Ευρώπης αρθρογράφους που χρησιμοποιούν ιστορικά επιχειρήματα - δεξιούς ριζοσπάστες, νεαρούς καριερίστες, ναζιστές υπέρ του αλυτρωτισμού. Κι ενώ στην περίοδο του "υπαρκτού σοσιαλισμού" οι συνεργάτες των κατακτητών βρίσκονταν στην εξορία, μετά την πτώση του καθεστώτος επέστρεψαν στις χώρες καταγωγής τους ή -στην περίπτωση της Γερμανίας και της

Να έχουμε τόση "πνευματική ευελιξία" και να μας βάζουν τόσα πολλά εμπόδια, θα σκέφτονταν οι ακροδεξιοί θεωρητικοί κάθε φορά που πλησίαζαν το Τείχος. Ευτυχώς που έπεσε για να ανασάνουν και αυτοί λιγάκι...

Μια εικόνα που έπρεπε να σβηστεί από το συλλογικό φαντασιακό: μέλος των δολοφονικών μονάδων των SS παραδίδεται με έκδηλο τρόμο στους σοβιετικούς. Θα χρειαστεί να περάσουν αρκετές δεκαετίες για να ξεπλυθεί ο πτηνόμενος και απαξιωμένος γερμανικός στρατός.

Αυστρίας- αγωνίστηκαν τα τελευταία χρόνια για να ξαναβγούν στην επιφάνεια με το προκάλυμμα της "σοβαρής" δημοσιογραφίας. (...) Πρώην κατώτεροι αξιωματούχοι που υπηρέτησαν στη γερμανική αντικατασκοπεία ή στα Waffen-SS, προπαγανδίζουν το ναζιστικό δόγμα της "Ευρώπης των λαών" -υπό γερμανική κυριαρχία, φυσικά- ως ένα εξαιρετικό μοντέλο για μελλοντική χρήση. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, οι ιδέες που εκπορεύονταν από την Κεντρική Υπηρεσία των SS (SS-Hauptamt) την περίοδο 1943-1944 έχουν γίνει ιδιαίτερα δημοφιλείς και παρυσιάζονται ως η εναλλακτική στη Συνθήκη του Μάαστριχτ".

Να, λοιπόν, πώς άνοιξε ο δρόμος ώστε τα κατακάθια των SS να βγουν από τους υπονόμους ως κατά κάποιο τρόπο "αναλυτές" και "σύμβουλοι" του Υπουργείου Εξωτερικών. Να πώς αργά αλλά σταθερά, άτομα με "συσσωρευμένη εμπειρία" και εξοικείωση με τη βαρβαρότητα φέρνουν στην επιφάνεια διαχρονικά "εθνικά ζητήματα" του γερμανικού κράτους (όπως τα σύνορα και ο "ζωτικός χώρος"). Γι' αυτό και ο Karl Heinz Roth δεν δυσκολεύεται να διακρίνει: "(...) μια ισχυρή τάση (...) να αναθεωρηθούν τα σημερινά σύνορα της Γερμανίας μέσα σε μια "ομοσπονδιακή" Ευρώπη"³¹.

Όμως ο Roth δεν αρχίζει τις καταγγελίες, ούτε αποδίδει στους αναθεωρητές χαρακτηριστικά Βελζεβούλ. Μάλλον γιατί αντιλαμβάνεται ότι το ζήτημα που τίθεται δεν είναι ζήτημα που απαιτεί την αντιπαράθεση "αυταπόδεικτων" επιχειρημάτων και καλών ιδεών ή τον υπερτονισμό της αριστερής ηθικής ανωτερότητας. Το ζήτημα είναι ξεκάθαρα πολιτικό (άρα ταξικό) και κατά συνέπεια δεν αφορά τον τάδε ή τον δείνα "ειδικό". Λέει χαρακτηριστικά:

"Δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αντιπαρατεθεί κανείς με θεωρητικά επιχειρήματα εναντίον ενός τέτοιου μοντέλου, καθώς η ιστορική παράδοση της περιόδου της ναζιστικής κατοχής και της συνεργασίας με τις κατοχικές δυνάμεις προσφέρει, σε όποιον αναλύσει πιο διεξοδικά την περίοδο του πολέμου, μια αδιαμφισβήτητη αρνητική εικόνα της κυριαρχούμενης από τους φασίστες Ευρώπης. Αυτή η αρνητική ετυμολογία αναγκαστικά επιβαρύνεται αν εξετάσει κανείς τις πρωτογενείς πηγές, για παράδειγμα τις σχετικές με το σχεδιασμό και ουσιαστικά με την εφαρμογή της μαζικής εξολόθρευσης ολόκληρων πληθυσμιακών ομάδων, ή τις σχετικές με την επιβολή συνθηκών καταναγκαστικής εργασίας. Παρόλ' αυτά δεν είναι και τόσο εύκολο να αντικρούσει κανείς τους ισχυρισμούς μιας μικρής ομάδας γερμανών ιστορικών και πολιτικών επιστημόνων στο Βερολίνο, το Μπίλεφελντ, τη Βόννη και το Μόναχο. Όλοι αυτοί επενδύουν τον γερμανικό φασισμό με θετικά γνωρίσματα, (...) δηλαδή μιλάνε για την "εθνική λαϊκή κοινότητά" του (Volksgemeinschaft) πατώντας στη σύγχρονη τάση εγκατάλειψης της ταξικής ανάλυσης της ιστορίας και εκμεταλλεύονται προς ίδιον όφελος εκείνες τις ερμηνείες της φασιστικής γενοκτονίας που αγνοούν τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες που υπήρχαν εκείνη την εποχή".

Είναι, νομίζουμε, εύκολο να παρατηρήσει κανείς ότι στα αποσπάσματα που παραθέσαμε παραπάνω δεν υπάρχει ούτε η παραμικρή υποψία "νεύρων λόγω ξεβολέματος" ή υπεράσπισης του μεταπολεμικού (μεταπολιτευτικού, για την περίπτωση της Ελλάδας) "κοινωνικού συμβολαίου" με νύχια και με δόντια. Ο Roth βέβαια, απ' όσο ξέρουμε, δεν είχε καμιά θεσούλα στο πανεπιστήμιο ούτε καμιά μόνιμη στήλη σε περιοδικό ή εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας για να διαφυλάξει. Σε αντίθεση με την εγκώρια "αριστερή διανόηση" που όσο να πεις τις είχε τις άκρες της. Χωρίς πάντως να γνωρίζουμε κάθε λεπτομέρεια για την πολιτική του διαδρομή, χωρίς να έχουμε καμιά διάθεση να του πλέξουμε το εγκώμιο και χωρίς να επιχειρούμε εύκολες και ανέξοδες αναγωγές με τα δεδομένα ενός άλλου κοινωνικού σχηματισμού, κάτι μας λέει ότι ο παλιός γερμανός αυτόνομος μια παραπάνω σχέση με την ταξική αξιοπρέπεια την είχε...

2. Το πολυεργαλείο "βία"

Ας επιστρέψουμε, όμως, στα καθ' ημάς και ας πάμε ακριβώς μια δεκαετία πίσω. Τότε που ο κύριος Καλύβας αποφαίνεται, εν έτει 2003, ότι "έχει πλέον φθάσει η στιγμή να ξεπεραστεί το μεγάλο αυτό ταμπού του μεταπολιτευτικού μύθου: η βία της αριστεράς που εκδηλώθηκε στα δεκάδες ΕΑΜικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, στους δρόμους της ομηρίας και μετά το τέλος των μαχών και η οποία πήρε μαζικές διαστάσεις στη διάρκεια της κατοχής (και όχι μόνο) προκαλώντας χιλιάδες θύματα (κυρίως αμάχους)"⁴ και συνεχίζει: "πέρα από την απομυθοποιητική της λειτουργία, η διερεύνηση της βίας έχει μεγάλη θεωρητική και εμπειρική σημασία και αποτελεί ένα από τα προνομιακά πεδία συνάντησης διαφορετικών επιστημονικών κλάδων (...). Οι πρακτικές της βίας είναι ασφαλέστερος δείκτης για την κατανόηση της δράσης των υποκειμένων και τον σχηματισμό των ταυτοτήτων απ' ό,τι ο επίσημος λόγος των οργανώσεων. Επιπλέον η βία έχει το πλεονέκτημα πως, σε πολλές περιπτώσεις, μπορεί να καταγραφεί με συστηματικό τρόπο. Αν και πρόκειται για νέο αντικείμενο, η βία έχει αναδειχθεί σε κεντρικό ερευνητικό πεδίο"⁵. Όμως ο φανταστικός κύριος Καλύβας δεν εφηύρε την πυρίτιδα γιατί, όπως γράφουμε και στην εισαγωγή της πρόσφατης έκδοσης "η βία" που ο Καλύβας ήθελε να εισάγει για να ερμηνεύσει την ιστορία του εμφυλίου ήταν η ίδια "βία" που κυριαρχούσε στο λεξιλόγιο της σκληρής νεοφιλελεύθερης μπάτσικης εγκληματολογίας, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80 (...). Η "βία" που εισήγαγε ο Καλύβας το 2003 ήταν η "βία" όπως την αντιλαμβάνονταν οι νεοφιλελεύθεροι ειδικοί της Δημόσιας Τάξης: ή αλλιώς η βία όπως την αντιλαμβάνεται εκείνος που κατέχει το μονοπώλιο της βίας"⁶.

Τι να το κάνεις όμως; Ενώ ο Καλύβας μίλαγε για λογαριασμό της αστικής τάξης και έδινε το στίγμα των καιρών που διαβεβαιώνοντας ότι η τροχιά είχε αλλάξει για τα καλά, ότι "τα ψέματα τέλειωσαν", ότι η κανονικότητα των μεταπολιτευτικών ισορροπιών οδεύει προς το γκρεμό, αφού τη δουλειά της (λέγε με "εθνική ενότητα") την έκανε και με το παραπάνω, ότι σε τελική ανάλυση η δεξιά δεν μπορεί να είναι μια ζωή υπόλογη σε κάθε τυχάρπαστο αριστερό για το φασιστικό παρελθόν της, οι περισσότεροι αριστεροί ιστορικοί και αρθογράφοι του καταλόγιζαν μια σειρά από δευτερεύουσας σημασίας "θανάσιμα αμαρτήματα": ότι, για παράδειγμα, δεν χρησιμοποιεί έγκυρες επιστημονικές μεθόδους, ότι έχει μεταφυσικές απόψεις και κάνει αναχρονισμούς, ότι δεν αναφέρει τις πηγές που χρησιμοποιεί, κ.ά. Γι' αυτό και μας φαίνεται ότι έχει τα δίκια του όταν στο τελευταίο του κείμενο (γραμμένο το 2007) σχετικά με την αναθεώρηση της ιστορίας της δεκαετίας του '40 γράφει τα εξής: "Το γεγονός ότι υπήρξαν αντιδράσεις δεν είναι ίσως τόσο ιδιαίτερο. Το ότι όμως στρέφονταν προσωπικά εναντίον μου, το θεωρώ πρωτόγνωρο. Η πόλωση και η δυσφήμιση του ατόμου μου οφείλονται στο ότι δήθεν η ιστορία "Ξαναγράφεται"⁷. Και λέμε ότι έχει τα δίκια του γιατί όντως το ζήτημα δεν ήταν ο Καλύβας από μόνος του. Το ζήτημα ήταν και είναι πολύ ευρύτερο. Γιατί ο Καλύβας, παρόλο που ποτέ δεν το λέει ρητά, μιλάει εξ' ονόματος μιας τάξης της τάξης των αφεντικών. Σε αντίθεση με όσους τον κατακεραυνώνουν και οι οποίοι μιλάνε εξ' ονόματος μιας αριστερής εθνικής αφήγησης, από την οποία (φυσικά) απουσιάζει η εργατική τάξη και η ιστορία της και υπερεκπροσωπείται ο "δημοκρατικός ελληνικός λαός".

Και κάπου εδώ θα μπορούσε να ρωτήσει κανείς "τι έγινε, λοιπόν, με τον κύριο καθηγητή του Γέηλ; Τον έπιασε το παράπονο για την "πρωτόγνωρη επίθεση" που δέχτηκε και ξαναγύρισε στην τρύπα του; Αποδέχτηκε την ήττα του απέναντι στο "κατεστημένο της τελευταίας σοβιετικής χώρας", που θα έλεγε και η Καθημερινή;". Τίποτα απ' όλα αυτά. Τον επόμενο μόλις χρόνο, η εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 θα αποτελέσει το έναυσμα για το δυναμικό come back των απολογητών των ταγματασφαλιτών και θα αρχίσει πια να επιβεβαιώνεται στην πράξη το πόσο "σημερινά" ήταν τα όσα έλεγαν για το τότε. Το 2009, κάνοντας έναν μικρό απολογισμό του τι ήταν και τι άφησε πίσω της εκείνη η εξέγερση, ο Καλύβας

και οι συν αυτό χρησιμοποίησαν τον όρο "ανομία" και τα παράγωγά της για να ερμηνεύσουν την πολιτική πραγματικότητα και να επιστήσουν την προσοχή των επικεφαλής των αρμόδιων υπουργείων στο πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται στο εξής κάθε ανάλογη κατάσταση. Κι όλα αυτά προ Σαμαρά, προ Δένδια και με την οικονομική κρίση μόλις να αρχίζει να ξεδιπλώνεται. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, ο κύριος Μαραντζίδης αποδείχθηκε ο πλέον κατάλληλος για να δείξει με το δάκτυλο την "κυρίαρχη 'λαϊκο-δημοκρατική' κουλτούρα της Μεταπολίτευσης, που ευνοεί συστηματικά καλυμμένες υπό επαναστατικό μανδύα ανομικές συμπεριφορές"⁸ και να κραυγάσει πως "αν κάτι έχει νόημα να μείνει από τον Δεκέμβρη είναι το: ποτέ πια Δεκέμβρης!"⁹. Και ο Καλύβας με τη σειρά του να κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου απέναντι στην "ανθεκτικότητα και την αναπαραγωγή ενός μικρού, αλλά συμπαγούς "αντιεξουσιαστικού" χώρου"¹⁰.

3. Αριστερές αμχανίες

Οπότε; Οπότε, μας φαίνεται ότι ανεξάρτητα με το πώς εκτιμούν την κατάσταση οι αριστεροί ιστορικοί και με το αν υπάρχει κανένας ανάμεσα τους που να είναι πρόθυμος να παραδεχτεί ότι από τους πολλούς "ιστορικούς συμβιβασμούς" είχαν χάσει την μπάλα πολύ πριν εμφανιστούν οι ακροδεξιό θεωρητικοί βάζοντάς τους θέμα, οι αναθεωρητές κατάφεραν να κερδίσουν χώρο και να μετατοπίσουν (στο βαθμό που τους αντιστοιχούσε) τον δημόσιο λόγο σε όλο και πιο ξεκάθαρα ακροδεξιές κατευθύνσεις. Η αριστερή ιδεολογική κυριαρχία άρχισε να δέχεται κλυδωνισμούς εκεί στις αρχές του 21ου αιώνα και αυτό οι αριστεροί δεν μπορούν να κάνουν ότι δεν το βλέπουν. Όπως αντίστοιχα δεν μπορούν να κάνουν ότι δεν βλέπουν και το γεγονός ότι κανένας απ' όσους πλειοδοτούσαν στις καταγγελίες του "ακροδεξιού διαβόλου" δεν είχε ούτε κατά διάνοια φανταστεί πως λίγα μόλις χρόνια αργότερα η αμφισβήτηση της ιδεολογικής κυριαρχίας τους δεν θα έμενε μόνο σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά θα αποκτούσε και πιο υλικά χαρακτηριστικά. Σήμερα, που τα ευρωπαϊκά κονδύλια όλο και περιορίζονται, που πολλά τμήματα των ανθρωπιστικών σχολών κλείνουν ή συγχωνεύονται και πάει λέγοντας, οι καρέκλες των αριστερών καθηγητών και λοιπών "διανοουμένων" τρίζουν επικίνδυνα, αφού το ελληνικό κράτος τους ξεκαθαρίζει σε χίλιους δυο τόνους ότι δεν τους έχει πλέον ανάγκη. Τουλάχιστον όχι με τον τρόπο που τους είχε μέχρι σήμερα.

Πριν από τέσσερα περίπου χρόνια, όταν ξεκινάγαμε αυτή τη στήλη, είχαμε ένα μόνιμο άγχος για το αν όλα αυτά που γράφουμε βγάζουν νόημα και μπορούν να φανούν χρήσιμα και σε άλλους. Σιγά σιγά, κουβεντιάζοντας με άλλους συντρόφους, αλλά και κάνοντας λάθη και προσπαθώντας να τα διορθώσουμε, βρήκαμε έναν τρόπο να θέσουμε υπό έλεγχο αυτό το άγχος και κατά κάποιον τρόπο να "ζούμε μαζί του". Γνωρίζουμε πολύ καλά ότι τα ζητήματα τα οποία γυροφέρνουμε και μας απασχολούν σε κάθε τεύχος δεν είναι ζητήματα που μπορεί κανείς να "ξεπετάξει" στα εύκολα. Γνωρίζουμε επίσης πολύ καλά ότι δεν διαθέτουμε κανενός είδους "εξειδικευμένη γνώση" και συχνά κάνουμε λάθη επειδή ακριβώς αγνοούμε ένα πλήθος πραγμάτων. Παρόλ' αυτά, νομίζουμε ότι έχουμε ένα συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντι σε όλους εκείνους που θα μπορούσε να εντάξει κανείς στον μακρύ κατάλογο των στυλοβατών της αριστερής εθνικής αφήγησης και οι οποίοι με μεγάλη προθυμία θα μας έστελναν στο πυρ το εξώτερον γιατί κατά τη γνώμη τους δεν ακολουθούμε "ορθόδοξους δρόμους προς την αλήθεια". Και το πλεονέκτημά μας είναι ότι εμάς δεν μας πονάνε τα πόδια μας επειδή εδώ και τριάντα χρόνια σπρώχνουμε το ένα θέμα μετά το άλλο κάτω από το χαλάκι για το καλό της εθνικής ενότητας· ούτε μας ταλαιπωρούν μια σειρά από αλλεργίες, όπως η αλλεργία στην ταξική ανάλυση της ιστορίας. Κι αυτά δεν τα λέμε χάριν αστειΐσμού. Τα λέμε γιατί μας φαίνεται ότι στις σημερινές συνθήκες, με το ελληνικό κράτος να ανακαλύπτει εκ νέου "τις χαρές του φασισμού" και με την επίσημη αριστερά να προσπαθεί να πιαστεί από τα μαλλιά της καθώς πνίγεται στα απόνερα της μεταπολίτευσης, η προσπάθεια να διατυπωθεί ένας αυτόνομος αντιφασιστικός λόγος δεν θα γεμίζει το μάτι πολλών. Και πολύ καλά θα κάνει, δηλαδή. Η προσπάθεια, όμως, αυτή δεν είναι και δεν θα μπορούσε να είναι αποκλειστικά δική μας υπόθεση. Είναι μια υπόθεση που ήδη απασχολεί αρκετούς και όσο τα πράγματα ζορίζουν θα απασχολεί όλο και περισσότερους. Όπως πολλούς από εκείνους που ήρθαν στην εκδήλωση που κάναμε τον περασμένο Μάη στο Πολυτεχνείο της Αθήνας με αφορμή την καινούρια έκδοση και οι οποίοι, αν κρίνουμε από το ενδιαφέρον, τις εύστοχες παρατηρήσεις και τις τοποθετήσεις, αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα μιας τέτοιας υπόθεσης. Το μέλλον θα δείξει.

Σημειώσεις

1. Τα αποσπάσματα προέρχονται από το κείμενο του Karl Heinz Roth, "Revisionistische Tendenzen in der historischen Forschung ueber den deutschen Faschismus" ("Αναθεωρητικές τάσεις στην ιστορική έρευνα για τον γερμανικό φασισμό") που δημοσιεύθηκε το 1997, με τη διαφορά ότι δεν έχουμε συμπεριλάβει παρά ένα ελάχιστο μέρος μόνο από τις υπάρχουσες στο πρωτότυπο υποσημειώσεις για να βγαίνει νόημα. Αυτό είναι το κακό με τα αποσπάσματα...
2. Ο Ernst Nolte γεννήθηκε το 1923 στην περιοχή του Ρουρ. Σπούδασε φιλοσοφία και φιλολογία και πήρε το διδακτορικό του το 1952. Το 1963 δημοσίευσε μια μελέτη για τον "φασισμό στην εποχή του". Από το 1973 μέχρι το 1989 υπήρξε καθηγητής στο "Ελεύθερο Πανεπιστήμιο" του Βερολίνου και το 1986 έβαλε μπροστά την αποκατάσταση των ναζί (σ.τ.σ.).
3. Ο δυτικοβερολινέζος ιστορικός Arnulf Baring καλούσε τη γερμανική κυβέρνηση να οργανώσει στρατιωτική επέμβαση σε περίπτωση αναταραχών στο "κενό αέρος της Ανατολικής Ευρώπης" και να οχυρώσει τα ανατολικά σύνορα, προκειμένου να σταματήσει η "πλημμύρα των μεταναστών" (σ.τ.σ.).
4. Στάθης Καλύβας, "Εμφύλιος πόλεμος (1943-1949): Το τέλος των μύθων και η στροφή προς το μαζικό επίπεδο", Επιστήμη και Κοινωνία, τ. 11, Φθινόπωρο 2003.
5. Ό.π.
6. Βλ., "Ο ελληνικός φασισμός στον Μεσοπόλεμο. Περί της ιστορίας του φασισμού και της σημερινής της χρήσης", εκδόσεις Antifa Scripta, Μάης 2013, σελ. 15.
7. Stathis N. Kalyvas, "Como me converti en revisionista (sin saber lo que esto significaba): Usos y abusos de un concepto en el debate sobre la Guerra Civil griega" ("Πώς με έκαναν αναθεωρητή [χωρίς να ξέρω τι σημαίνει αυτό]: χρήσεις και καταχρήσεις μιας γνώμης στα πλαίσια της συζήτησης για τον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο", Alcores 4, 2007.
8. Νίκος Μαραντζίδης, "Όλα θύμιζαν ένα ξεπερασμένο παρελθόν", Το Βήμα, 6/12/2009.
9. Μαραντζίδης, ό.π.
10. Στάθης Καλύβας, "Η "εξέγερση του Δεκέμβρη" ως σύμπτωμα της "κουλτούρας της μεταπολίτευσης"", Athen's Review of Books, τ. 2, Δεκέμβρης 2009.

Ούτε η έκδοση ούτε η δημόσια εκδήλωση θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν χωρίς τους συντρόφους και τις συντρόφισσες που με διάφορους τρόπους στήριξαν και στηρίζουν αυτή τη στήλη και αυτό το περιοδικό. Όπως καταλαβαίνετε, τους καλοπιάνουμε για να συνεχίσουν να το κάνουν...

Ένας σύντροφος που παρακολούθησε την εκδήλωση "Ο Ελληνικός Φασισμός στον Μεσοπόλεμο", έφτιαξε αυτά τα σκιστάκια και μας τα χάρισε. Καθώς φαίνεται η εκδήλωση δημιουργούσε συναισθήματα μάλλον ζοφερά...